

Beati Hieronymi presbyteri ad Hedibiam epistola explicans. xii. questiones. .LXX. Prologus.

Ignota uultu fidei mihi ardore notissima es: & de extremis Galliarum finibus in bethleemico rure latitantem ad respondendum prouocas de sanctarum quaestiuiculis scripturarum: per hominem dei filium meum Apodemium commentariolum dirigens: quasi uero non habes in tua prouincia discretos uiros & in lege dei perfectos: nisi forte experimentum magis nostri quam doctrinam flagitas: & uis scire quid de his quae ab aliis audisti: nos quoque sentiamus. Maiores tui Paterius atque Delphirius: quorum alter quam ego nasceretur rhetoricam romae docuit: alter iam me adolescentulo omnes Gallias perstrata uersum: suo illustrauit ingenio: iam dormientes & taciti me iure reprehendunt quod audeam ad stirpem generis sui quippiam missitare: licet concedam eis eloquentiae magnitudinem: & doctrinam saecularium litterarum: merito subtraham scientiam legis dei: quam nemo accipere potest: nisi ei data fuerit a patre luminum: qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: & stat medius credentium: qui in nomine eius fuerint congregati. Unde libere profiteor: nec dictum superbe per timeo: me scribere tibi non in doctis humanae sapientiae uerbis quam deus destructurus est: sed in uerbis fidei spiritualibus: spiritualia comparantem: ut abyssus ueteris testamenti inuocet abyssum euangelicam: in uoce cataractarum: id est prophetarum & apostolorum suorum: & ueritas domini perueniat usque ad nubes: quibus mandat est: ne super incredulum israel imbrem pluerent: sed ut rigarent: arua gentilium: & torrentem spinarum: ac mare mortuum dulcorarent. Ora igitur ut uerus Heliseus steriles in me & mortuas aquas uiuificet: & apostolorum sale quibus dixerat: uos estis sal terrae: meum munusculum condiat: quia omne sacrificium: quod absque sale est: domino non offertur. Nec fulgorae saecularis eloquentiae delecteris: quem uidit Iesus quasi fulgur cadentem de caelo: sed potius eum respice qui non habet decorem: nec faciem: homo in plagis positus: & sciens ferre infirmitatem: & quicquid ad proposita respondero: scias me non confidentia respondisse sermonis: sed eius fide: qui pollicitus est. Aperi os tuum: & ego implebo illud.

ante //

Catana

Prima quaestionis solutio: quomodo quis possit esse perfectus: & quomodo uiuere debeat uidua sine liberis derelicta. LXXI.

Interrogas: quomodo perfectus esse quis possit: & quomodo uiuere debeat uidua: quae sine liberis derelicta est: hoc idem in euangelio legis doctor interrogat. Magister quid facies: uitam aeternam possidebo? Cui respondit dominus: mandata nosti: Dicit ille. Quae? Iesus autem dixit non homicidium facies: non adulterium: non furtum: non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum sicut teipsum. & illo dicente: haec omnia feci: dominus itulit. Vnum tibi deest. Si uis esse perfectus: uade & uende omnia quae habes: & da pauperibus: & ueni sequere me. Itaque & ego tibi domini nostri respondebo sermonibus. Si uis esse perfectus & tollere crucem tuam: & sequi dominum saluatorem: & imitari Petrum dicentem: ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te: uade & uende omnia quae habes: & da pauperibus: & sequere saluatorem. Non dixit da filiis: da fratribus: da propinquis: quos etiam si haberes: iure iis dominus praefereatur: sed da pauperibus: imo da christo: qui in pauperibus pascitur. Qui cum diues esset pro nobis pauper factus est: qui loquitur in xxxviii. psalmo. Ego autem mendicus & pauper: & dominus sollicitus est pro me. Statimque xl. psalmi de eo exordium est. Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Intelligentia opus est: ut post intelligentiae beatitudinem sciatur quid sit egenus & pauper. Non utique ille qui mendicitate & squalore coopertus est: & tamen non recedit a uitiis: sed de quibus apostolus loquitur. Tantum ut pauperes memores essemus: ob quorum refrigeria laborabant Paulus & Barnabas in ecclesiis gentium: ut collectae fierent per primam sabbati: & hanc ipsam oblationem non per alios: sed per se deferre festinant iis qui suas pro christo amittere substantias: quae persecutiones passi sunt: qui dixerunt patri suo: & matri: uxoribus: & liberis non nouimus uos. Hi impleuerunt uoluntatem patris: & audierunt dicentem dominum saluatorem. Mater mea & fratres mei hi sunt: qui faciunt uoluntatem patris mei. Et hoc dicimus: non quo in pauperes in quo in pauperes iudaeos: siue gentiles: & omnino cuiuslibet gentis sint pauperes: prohibeamus faciendam elemosynam: sed quo christianos & credentes pauperes incredulis praeferamus. Et inter ipsos christianos sit multa diuersitas: utrum peccator an sanctus sit. Unde & apostolus passiuam in omnes misericordiam probans: infert. Maxime in domesticos fidei. Domesticus fidei est: qui eadem tibi religione coniungitur: quae a consortio fraternitatis peccata non separant. Quod si de inimicis quoque nobis praecipitur: ut si esurierint demus eis cibum: si sitierint demus eis potum: quae haec facientes congerimus carbones super caput eorum: quanto magis de his qui non sunt inimici: & qui christiani sunt: atque sancti. Neque uero hoc quod dicitur: hoc enim faciens carbones ignis congregabis super caput eius: in malam partem accipiendum est: sed in bonam. Quando enim inimicis nostris praebemus beneficia: malitiam eorum nostra bonitate superamus: & mollimus duritiam: ratumque animam ad mollitiem & beniuolentiam flectimus: atque ita congregamus carbones super capita eorum: de quibus scriptum est. Sagittae potentis acutae cum carbonibus desolatoriis. Ut quod de altari a seraphin carbo sublatus prophetae labia purgauit: ita & inimicorum nostrorum peccata purgent: & uindictam in bono malum: & benedicamus maledicentibus: & imitemur patrem: qui solent suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Igitur & tu qui paucos habes filios: plurimos fac tibi amicos: de iniquo mammona: qui te recipiant in aeterna tabernacula: Pulchre dixit de iniquo. Omnes enim diuitiae de iniquitate descendunt: & nisi alter perdidit: alter non potest inuenire. Unde & illa uulgata sententia mihi uideatur esse uerissima. Diues autem iniquus aut iniquus haeres. Quod cum legis doctor audisset: & ferre non posset: quia habebat diuitias multas: conuersus domus ad discipulos suos ait. Quam difficile quod diuites sunt intrare possunt in regna caelorum: non dixit impossibile: sed difficile: licet exemplum posuerit impossibilitatis: facilius est camelum per foramen acus transire: quam diuitem intrare in regnum dei. Hoc

passiua misericordia deo Domestrius fidei.

Diues Iniquus etc.

aū non tā difficile est: q̄ ipossibile. Nunq̄. n. fieri p̄t ut camelus trāseat p̄ foramē acus. Nunq̄ igit̄ diues intrare poterit regna cælor̄. Sed camelus tortuosus & curuus est: & graui sarcina prægrauat̄. Et nos ergo quando prauas ingredimur semitas: & rectā uia dimittimus: & oneramus mūdi diuitiis: siue p̄dere delictor̄ regnū dei ingredi nō ualemus. Quod si deponamus grauissimā sarcinā: & assumamus nobis pēnas colūbæ: uolabimus & requiescemus: & dicet̄ de nobis. Si dormiatis inter medios clericos pēnæ colūbæ deargentata: & posteriora dorsi eius in pallore auri. Dorsū nostrū qd̄ primū informe erat: & graui sarcina præmebat̄: habeat nitorē auri: quod interpretat̄ in sensu: & alas deargentatas: quæ intelligunt̄ eloquia scripturar̄: regnum dei intrare poterimus. Dicunt apostoli se oīa quæ fuerāt dimisisse: & mercedē pro hac uirtute audacter exposcūt. Quibus respondit dominus. Oīs qui relinquit domū aut fratres aut sorores aut patrē aut matrē aut uxorē aut filios aut agros p̄pter nomen meū: centuplū accipiet: & uitā æternā possidebit. O quāta beatitudo pro paruis magna recipere: æterna pro breuibus: pro morituris semp̄ uiuētia: & habere dominū debitorē. Si qua autē uidua habet liberos: & maxime si nobilis familiæ est: egentes filios nō dimittat: sed ex æqualitate: ut meminerit primū aiæ suæ: & ipsā putet esse de filiis: & partiat̄ potius cū liberis q̄ oīa filiis derelinquat. Immo Christū liberor̄ suor̄ faciat cohæredem. Respōdebis: difficile est: durū est: & cōtra naturā. Sed dominū audies tibi respōdentem. Qui p̄t capere capiat. Et si uis esse p̄fecta: non tibi iugum necessitatis iponit: sed p̄tati tuæ libere concedit arbitrium. Vis esse p̄fecta: & in primo stare fastigio dignitatis: fac quod fecerunt apostoli: uende oīa quæ habes: & da pauperibus: & sequere saluatorem: & nudam solāq; crucem nuda sequaris & sola. Non uis esse p̄fecta: sed & secundum uis gradū tenere uirtutis: dimitte omnia quæcunq; habes: da filiis: da propinquis: nemo te reprehendit: sē inferiora secteris: dūmodo illam scias tibi iure prælatam: quæ elegerit prima. Dicis: hoc apostolorum est & uirorum: mulierem autem nobilem non posse omnia uendere: quæ multis adiuuentis uitæ eius indigeat. Audi igitur apostolum commonentem. Non ut aliis refrigerium: uobis autem tribulatio: sed ex æqualitate: uestra abundantia illorum sustentet inopiam: ut & illorum abundantia uestræ inopiæ sit supplementum. Vnde inquit dominus. Qui habet duas tunicas: det alteram non habenti. Quid si scythiæ frigora sint: & alpina niues: quæ non duabus & tribus tunicis: sed uix pecudum pellibus repelluntur? Quicquid ergo corpori nostro sufficere potest: & humanæ succurrere imbecillitati: quos nudos natura profudit: hæc una appellanda est tunica: & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est: hoc unius dici uictus appellatur. Vnde præceptum est. Ne cogitatis de crastino: hoc est de futuro tempore. Et apostolus habentes inquit uictum & uestitum: his contēti simus. Si plus habes: q̄ tibi ad uictum uestitumq; necessarium est: illud eroga: & in illo debitoricem esse te noueris. Ananias & Saphyra apostoli meruere sententiam: quia sua timide referuarunt. Ergo ne inquires puniendus est: qui sua nō dederit. Minime puniti sunt quia mentiri uoluerunt spiritui sancto: & referuantes necessaria uictui suo: quasi perfecte sæculo renunciantes: unam gloriam sectabantur. Alioquin licet libere uel dare uel non dare. Quamq; ei qui cupiat esse p̄fectus: præsens paupertas futuris diuitiis compensanda sit. Quomodo autem uidua uiuere debeat: breui sermone apostolus comprehendit dicens. Vidua quæ in delitiis est uiuens: mortua est: & nos in duobus libellis: quos ad Furiam & Saluinam scripsimus: plenius dictum putamus.

Quomodo accipiendum sit illud saluatoris apud Matthæum: Dicam autem uobis non bibam amodo de hoc genimine uitis usq; in diem illum quo bibam illud nouum uobiscum in regno patris mei. LXXII.

Hoc loco quidam mille annorum fabulam struunt: in quibus Christum regnaturum corporaliter esse contendunt: & bibiturum uinum quod ex illo tempore usq; ad consumationem mundi non biberit. Nos autem audiamus panem quem fregit dominus: deditq; discipulis: esse corpus domini saluatoris ipso dicente ad eos. Accipite & comedite. Hoc est corpus meum: & calicem illum esse: de quo iterum locutus est. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamēti: qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Iste est calix de quo in propheta legimus. Calicem salutaris accipiam & nomen domini inuocabo. Et alibi. Calix tuus inebrians q̄ præclarus est. Si enim panis qui de cælo descendit: corpus est domini: & uinum qd̄ discipulis dedit: sanguis illius est noui testamēti: qui effusus est in remissionem peccatorum: Iudaicas fabulas repellamus: & ascendamus cum domino cœnaculum magnum: stratum atq; munda datum: & accipiamus ab eo sursum calicem noui testamēti. Ibiq; cum eo pascha celebrantes inebriemur ab eo uino sobrietatis. Non enim est regnum dei cibus & potus: sed iusticia & gaudium: & pax in spiritu sancto. Nec Moyses dedit nobis panem uerum: sed dominus Iesus ipse conuiuia & conuiuium: ipse comedens & qui comeditur: illius bibimus sanguinem: & sine ipso potare non possumus: & quōtidie in sacrificiis eius de genimine uitis ueræ: & uinæ Sorech quæ interpretatur electa: rubentia musta calcamus: & nouum ex iis uinum bibimus in regno patris: nequaquā in uetustate literæ: sed in nouitate spiritus cantantes canticum nouum: quod nemo potest cantare nisi in regno ecclesiæ: quod regnum patris est. Hunc panem & Iacob patriarcha comedere cupiebat dicens. Si fuerit dominus deus mecum & dederit mihi panem ad uescendum: & uestimentum ad operiendum. Quotquot enim in christo baptizamur: Christum induimus: & panem comedimus angelorum: & audimus dominum prædicantem. Meus cibus est ut faciam uoluntatem eius qui me misit: & impleam opus eius. Faciamus igitur uoluntatē eius: qui misit nos: & impleamus opus eius: & Christus nobiscum bibet in regno ecclesiæ sanguinem suum.

Quæ causa sit: ut in resurrectione domini & apparitione euangelistæ diuersa narrauerint. LXXIII.

In quibus primū quæris: cur Matthæus dixerit: uespere sabbati illucescente in una sabbati dominū surrexisse: & Marcus mane resurrectionē eius factam esse cōmement: ita scribēs. Cum autē resurrexisset una

Vinea Sorech

770111

munda datum

una sabbati: mane apparuit Mariæ magdalena: de qua eiecerat septē dæmonia: & illa abiēs nūciauit iis q̄ cū eo fuerāt: lugētibus & flentibus. Illiq; audiētes q; uiueret: & q; uidisset eū crediderūt. Huius q̄stionis duplex solutio est. Aut enī nō recipimus Marci testimoniū: qd' in raris fertur euāgeliiis: Oibus græciæ libris pene hoc capitulū in fine nō habētibus: præserti cū diuersa atq; cōtraria euāgelistis cæteris narrare uideat: aut hoc respōdendū: qd' uterq; uerq; dixerit. Matthæus q̄do dominus surrexerit uespe sabbati. Marcus autē q̄do eū uiderit Maria magdalena: id est mane prima sabbati. Ita enī distinguendū est. Cū autē resurrexisset: & parūper spiritu coartato: iferendū: prima sabbati mane apparuit Mariæ magdalena: id est ut q; uespere sabbati: iuxta Matthæū resurrexerat: mane prima sabbati: iuxta Marcū apparuerit Mariæ magdalena: quod quidem & Ioannes euangelista significat mane: cum alterius diei uisum esse demonstrans.

Quomodo iuxta Matthæū uespere sabbati Maria magdalena uidit dominum resurgētē: & Ioannes euangelista refert eam mane una sabbati iuxta sepulchrum flere. .LXXIII.

Una sabbati dies dominica intelligēda est: quia oīs hebdomada in sabbatū & in primā & secundam & tertiam & quartā & quintā & sextā sabbati diuidit: quā ethnici idolorū: & elemētōrū noibus appellānt. Deniq; & apostolus collectā pecuniā: quæ indigētibus præparabat: in una sabbati præcepit congregādā: Nec putandū est Matthæū & Ioānem diuersa sensisse: sed unū atq; idem tempus media noctis scilicet & galloꝝ cantus diuersis appellasse nomibus. Matthæus enī scribit uespe sabbati: id est sero nō incipiente nocte: sed iam profunda & magna ex parte transacta apparuisse dominū Mariæ magdalena: & apparuisse uespe sabbati illucescente in prima sabbati: seipsū interpretans: qd' dixisset uespere sabbati: id est appropinquante iam luce sequentis diei. Et Ioannē non absolute dixisse. Vna autē sabbati uenit Maria magdalena mane ad sepulchrum: sed addidisse: cum adhuc essent tenebræ. Eiusdem igitur atq; unius temporis: id est mediæ noctis atq; galloꝝ cantus alterq; finem: alterq; dixisse principium. Mihiq; uidet euangelistā Matthæū qui euangelium hebraico sermone conscripsit: non tā uespere dixisse q̄ sero: & eū qui interpretatus est ambiguitate deceptum: nō sero interpretatū esse: sed uespere: q̄q̄ consuetudo humani sermonis teneat sero nō uespere significare: sed tarde. Solemus enī dicere sero uenisti. i. tarde: & quæ facere ante debueras: fac saltem sero. i. tarde. Sin autē illud obiicit quomodo eadē Maria quæ prius uiderat dominū resurgētē: postea ad sepulchrū eius flere referat: hoc dicendum est: q; & sola & cum altera siue cum aliis mulieribus memor beneficiorū: quæ in se dominus contulerat: ad sepulchrum eius frequenter cucurrerit: & nunc adorauerit quem uidebat: nunc fleuerit quem q̄rebat absentē. Licet quidā duas Marias Magdalenas de eodem uico Magdalo fuisse contendat: & alteram esse quæ in Matthæo eum uiderit resurgētē: alteram quæ in Ioannem eum quærebat absentem. Quatuor autem fuisse Marias in euangeliis legimus: unam matrem domini Saluatoris: alteram materteram eius: quæ appellata est maria Cleopha: tertiam mariam matrem Iacobi & Ioseph: quartam mariam magdalenam. Licet alii matrem Iacobi & Ioseph materteram fuisse contendat: nonnulli ut se liberent quæstione in marco uolunt unam esse de mariis: sed non additum cognomē magdalena: & ex supfluo scriptorū: inoleuisse uitio: quod primū euangelista non scripserit. Nobis autē simplex uidetur & aperta responsio: sanctas scēminas christi absentiam non ferentes per totā noctē non semel: nō bis: sed crebro ad sepulchrū domini cucurrisse: præserti cū terræ motus: & saxa dirupta: & sol fugiens: & rex natura turbata: & qd' his maius est: desideriu Saluatoris somnum rupit scēminarum.

Quomodo iuxta Matthæum maria magdalena uespere sabbati aduoluta sit pedibus Saluatoris cum secundum Ioannem audierit a domino: Noli me tangere: necdum enim ascendi ad patrem meum. .LXXV.

Quæ prius uiderat dominum resurgētē cum altera maria: & eius pedibus fuerit aduoluta: postea reuerla per noctē (domini enim ob desideriu eius manere nō poterat) uenit ad sepulchrū: cūq; lapidē cum quo monumentū fuerat clausum uidisset ablatū: cucurrit ad Simonē Petrum & ad alterq; discipulum: quem Iesus amabat plurimū: & dixit eis. Tulerunt dominū de monumento: & nescio ubi posuerunt eum. Error mulieris cum pietate sociatus est. Pietas i eo erat: quod desiderabat eum: cuius nouerat maiestatem. Error in eo quod dicebat: Tulerunt dominum de monumento: &c. Deniq; cum Petrus & Ioānes introeuntes sepulchrū uidissent lintheamina separata: & sudariū quo caput domini fuerat inuolutū seorsum positū: & resurrexisse crederent: cuius corpus non inuenerant in sepulchro: maria stabat ad monumentū foris plorās. Cūq; se inclinasset uidit duos angelos in albis sedentes in loco monumenti ad caput & pedes: ubi positū fuerat corpus Iesu: ut sub tanta custodiæ dignitate non crederet ab hominibus potuisse furari: qui a ministris angelis seruabatur. Dicuntq; ei angeli quos cernebat. mulier quid ploras? Secundum illud quod dominus loquebatur ad matrē. Quid mihi & tibi est mulier? Nondū uenit hora mea: ut ex eo quod appellauerunt mulierē: arguerent frustra plorantē: & dicerēt. Quid ploras? In tantū autē maria magdalena obstupescit torpuerat: & fidē maculis territa quasi in caligine possidebat: ut ne angelorū quidē præsentiu sentiret aspectum: sed muliebriter responderet: & diceret. Ideo ploro: quia tulerunt dominum meum: & nescio ubi posuerunt eum. O maria si dominum credis dominum tuum: quomodo arbitraris ab hominibus sublatum? Nescio inquit ubi posuerunt eū: quomodo nescis: quem paulo ante adorasti? Cūq; uideret angelos: & quos cernebat ignoraret: stupore perterrita huc atq; illuc faciem circūferebat: nihil aliud uidere desiderans. Conuersaq; retro uidit Iesum stantem: & nesciebat quia Iesus erat: non q; iuxta manichæū: & alios hæreticos formam dominus uultūq; mutasset: ut pro uoluntate diuersus ac uariis uideretur: sed q; maria stupefacta miraculo hortulanū putaret: quē tanto studio requirebat. Ita & dominus iisdē uerbis quibus & angeli loquitur ad eam: mulier quid ploras? addiditq; de suo quē quis? At illa respōdens: domine si tu sustulisti eū: dicito mihi ubi posuisti eū: & ego eum tollā. Sic dominū nō de .cxlvi

Una Sabbati dies dominica

Sero

*Magdalenam uicini fuisse
Cursuor Marie*

Rabbi

confessione ueræ fidei saluatore uocat: sed humilitate & timore hortulano arbitratu ablatu: & ignoras imbecillitate femineâ: tanta se uiriū repromittit: & credit ut corpus uiri pfectæ ætatis: quod ut cætera taceã centu libris myrrhæ circumlitum erat: æstimaret ab una & pauida muliere posse portari. Cũq; Iesus appellasset eam: atq; dixisset: Maria: ut quem facie nõ agnoscebat: uoce itelligeret: illa i errore plstens: nequaq; dominu sed Rabbi: id est magistrũ uocat: & uide q̄ta turbatio quẽ hortulanum putã dominum nũcupauerit: dei filiũ resurgentem magistrum uocat. Itaq; ad eã quæ quærebat uiuentem cum mortuis: quæ errore femineo & imbecillitate muliebri huc illucq; currebat: & corpus quærebat occisi: cuius pedes uiuentis tenuerat: loquitur dominus: & dicit. Noli me tangere: nõdum enim ascendi ad patrẽ meũ: & est sensus: quẽ mortuũ quæris: uiuentẽ tangere nõ mereris. Si me necdũ putas ascẽdissẽ ad patrẽ: sed hominũ fraude sublatũ: meo tactu indigna es. Hoc aut dicebat: nõ ut studiũ q̄rentis obtũderet: sed ut dispensationẽ carnis assumptæ i diuinitatis gloriã sciret esse mutatã. Et nequaq; corporaliter uellet esse cũ domino: quẽ spiritualiter credere deberet regnare cũ patre. Vnde & apostoli maioris fidei sunt: qui absq; angelor; uisu absq; ipsius saluatoris aspectu: postq; corpus eius in monumẽto nõ reppererãt: crediderunt eũ ab inferis surrexisse. Alii putant primũ esse quod a Ioãne narratũ est: uenisse Mariã magdalenã ad sepulchrũ: & uidisse reuolutũ lapidẽ a monumẽto: & postea regressã cũ apostolis Petro & Ioãne: solã ad monumentũ remãsisse: & iccirco adhuc incredulã a domino fuisse correptã reuersãq; domũ: rursũ ad sepulchrũ uenisse cũ Maria: & ab angelo monitã: exeuntẽq; de monumẽto adorasse dominũ: & tenuisse pedes eius: q̄do ab eo pariter audierunt: auete: & illæ accesserunt: & tenuerunt pedes eius: & adorauerũt eũ. Quæ in tantũ profecerunt: ut mittant ad apostolos: & audiant primũ: nolite timere. Secundo ite nunciate fratribus meis: ut eant in galilæam: ibi me uidebunt.

Quomodo custodiẽte militum turba Petrus Ioannes libere ingressi sunt sepulchrũ nullo prohibente custodem. LXXVI.

H uidelicet causa: quia uespere sabbati quæ lucebat in prima sabbati: uenit Maria magdalenæ & altera Maria uidere sepulchrũ. Et ecce terræ motus factus est magnus. Angelus quoq; domini descendit de cælo: & accedens reuoluit lapidẽ: & sedebat super eũ: eratq; aspectus eius sicut fulgur: & uestimentum illius sicut nix. Præ timore autem eius perterriti sunt custodes: & facti sunt uelut mortui. Igitur qui fuerant tanto timore perterriti: ut putarentur mortui: aut dimississe sepulchrũ: & fugisse credẽdi sunt: aut ita & corpore & anima obtorpuisse: ut non dicam uiros: sed ne mulierculas quidem sepulchrũ intrate cupiẽtes auderent prohibere. Magnus enim timor eos exterruerat: uidentes lapidẽ reuolutum: & terræ motum factum: non ex more solito: sed tam magnum qui cuncta cõcuteret: & euerisionem terræ funditus minaretur. Angelum quoq; descendisse de cælo tam claro uultu: non ut lampadem humano lumine arte succensam: sed fulgur imitaretur cæli: quo illustrantur omnia: undẽ & in tenebris uidere potuerunt. Itaq; libere introeunt: uiderat enim Maria magdalenæ: quæ eis nunciauerat lapidẽ reuolutum: & corpus domini de monumẽto esse sublatum. Angelum autem non putemus iccirco uenisse: ut aperiret sepulchrũ domino regenti: & reuolueret lapidẽ: sed postq; dominus resurrexit hora qua ipse uoluit: & quæ nulli mortalium cognita est: indicasse quod factum est. Et sepulchrũ uacuum reuolutione lapidis: & sui ostendisse præsentia: quæ omnia uidebantur splendore faciei ipsius & horrorem tenebrarum fugoris claritate uincente.

Quomodo Matthæus & Marcus scribant apostolis mandatum per mulieres: ut irent in galilæam dominũ reuisuri: cum Lucas & Ioannes hierosolymis ab illis uisum esse perhibeant. LXXVII.

Aliud est undecim se offerre discipulis: qui propter metum iudæorum absconditi erant quando ad eos clausis ingressus est ianuis. Et putantibus q; uideretur i spiritu: manus & latus obtulit clauis & lancea uulneratum. Aliud quando secundum Lucam præbuit se eis in multis argumentis per dies xl. appãrens eis: & loquens de regno dei. Et conuescens præcepit eis ab hierosolymis ne discederent. In altero enim pro consolatione mentium uidebatur: & uidebatur breuiter: rursũq; ex oculis tollebatur. In altero autem tanta familiaritas erat & perseverantia: ut cum eis pariter uesceretur. Vnde & Paulus apostolus refert eum quingentis simul apparuisse discipulis. Et in Ioanne legimus: q; piscantibus apostolis in littore steterit: & partem asispiscis fauũq; comederit: quæ ueræ resurrectionis indicia sunt. In hierusalem autem nihil horum fecisse narratur.

Quid clamor & ueli petrarumq; discissio & resurrectio mortuorum significant: quæ facta sunt in emissio ne spiritus Saluatoris. LXXVIII.

Quid significet quod in euangelista Matthæo scriptum est: Iesus autem clamans uoce magna emisit spiritum: & uelum templi scissum est in duas partes a summo usq; deorsum: & terra mota est: & petræ scissæ sunt: & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius uenerunt i sanctam ciuitatem: & apparuerunt multis. Et de hoc loco in iisdem Matthæi commentariis disseruimus. Primumq; dicendum q; diuinæ potentie iudicium sit: ponere animam quando uoluerit: & rursũ accipere eam. Deniq; Centurio uidens eum dixisse ad patrem. In manus tuas commendo spiritum meum: & statim spiritum dimississe cõmotus signi magnitudine ait. Vere dei filius erat iste. Velum quoq; templi scissum est in duas partes: ut compleretur illud quod refert Iosephus: præsidis templi dixisse uirtutes: transeamus ex his sedibus. In euangelio autem quod hebraicis litteris scriptum est: legimus non uelum templi scissum: sed superliminare templi miræ magnitudinis corruisse. Terra inquit mota est: pendentem dominum suum ferre non sustinens: & petræ scissæ sunt: ut indicarent

ut indicarent duritiā iudæorū: qui præsentē dei filiū intelligere noluerunt: & monumēta apta sunt in signum futuri: & resurrectiōis: multaq; sctōrū corpora exeūta de sepulchris uenerūt i sanctā ciuitatē: & apparuerūt multis. Sanctā ciuitatē hierosolymā debemus accipere ad distinctionē oīum ciuitatū: q̄ tunc idolis seruebat. In hac enī sola fuit tēplū: & unius dei cultus & uera religio: & nō oībus apparuerūt: sed multis: qui resurgente dominū susceperunt. Deinde iuxta anagogē dicēdū est: q̄ inclinate Iesū: & emittēte spiritū suū uelū scissum sit i duas partes a sumo usq; deorsū: & oīa legis sint reuelata mysteria: ut q̄ prius recōdita tenebant: uniuersis gētibus pderētur. In duas aut partes i uetus & nouū testamētū: & a sumo usq; deorsū ab initio mūdi q̄do homo cōditus est: & reliq; quæ facta i medio sacra narrat historia usq; ad cōsumationē mūdi. Et q̄rendū quomodo uelū tēpli scissū sit exterius an interius: mihiq; uidet̄ i passiōe domini illud uelū esse cōscissū: quod i tabernaculo & in tēplo foris positū fuerat: & appellabatur exterius: q̄a nunc ex pte uidemus: & ex parte cognoscimus. Cū autē uenerit quod pfectum est: tunc & uelum interius dirūpendū: ut oīa q̄ nunc nobis alcōdita sūt: domus dei sacramenta uideamus: quid significēt duo cherubin: quid oraculū: quid uas aureū: in quo māna recōditū fuit. Nunc enī p speculum uidemus in enygmate: & cū historiarū nobis uelū scissum sit: ut igrediamur atrium dei: tamē secreta eius & uniuersa mysteria q̄ in cælesti hierusalē clausa reuēnt: scire nō possumus. Igit̄ i passiōe domini terra cōmota est: iuxta illud quod scriptū est i Aggæo. Adhuc ego semel mouebo cælū & terrā: & ueniet desideratus cunctis gētibus: ut ab oriēte & occidēte ueniāt: & recūbant cū Abrahā Isaac & Iacob: & petra scissæ sunt dura corda gētium: siue petrae uniuersa uaticinia pphetarū: qui & ipsi a petra christi cū apostolis petrae uocabulū susceperūt ut quicquid in eis duro legis uelamine claudebat: scissum pateret gētibus. Monumēta quoq; de quibus scriptū est: uos estis sepulchra extrinsecus dealbata: q̄ intus plena sunt ossibus mortuorū: ideo sunt apta: ut egredierent̄ de his qui prius i fidelitate mortui erāt: & cū resurgēte christo atq; uiuēte uiuērēt: & ingredierent̄ cælestē hierusalē: & haberēt municipatū nequaq; in terra: sed i cælo. Moriētēsq; cū terreno Adā: resurgerēt cum Adā sup cælesti. Porro secundū litterā nulli uiolētum esse uideat̄ mortuo Saluatore appellari hierusalē sanctā ciuitatē: cum usq; ad destructionē eius semp apostoli tēplū ingressi sūt: & ob scādalum eorū qui de iudæis crediderant: legis exercuerint cerimonias. In tātū aut hierusalē amauit dominus: ut fletet eā & plāgeret: & pēdens i cruce loq̄retur. Pater ignosce illis: quod enī faciunt nesciunt. Itaq; ipetrauit qd̄ petierat: multaq; statū de iudæis milia crediderunt: & usq; ad q̄dragesimū secundū annum datū est ei tēpus pœnitētiæ. Post quos pseuerātibus illis i blasphemā: egressi sunt duo ursi dē filiis gētium romanorū: Vespasianus & Titus: & blasphemātes pueros ascēdēte uero Helisæo in domū dei (hoc enī interpretat̄ Bethel) uoce cōsona illudētes iter fecerunt: atq; lacerauerunt: & ex eo tpe hierusalē nō appellat̄ ciuitas sancta: sed & sanctitatē & pristinū nomē amittens spiritualiter uocat̄ Sodoma & ægyptus: ut ædificetur pro ea ciuitas noua: quā fluminis ipetus lætificat: & de cuius medio egreditur fons: q̄ totius orbis amaritudinē mitigauit: ut miserabilis israel ruinas tēpli nudatis plāgat laceratis: & i christo turba credentium noua quotidie uideat̄ ecclesiæ tecta consurgere: & dicat: Syō angustus mihi locus: impleaturq; illud qd̄ i Esaiā scriptum est: & erit sepulchrum eius inclytum.

hierusalem aly

Duo ursi Vespasianus et Titus Bethel

Quomodo Saluator secundum Ioannem insufflauit spiritum sanctum in sanctos apostolos: & secundum Lucam post ascensionem se missurum repromittit. LXXIX.

Vius q̄stionis pfacilis solutio est: si docēte apostolo Paulo spiritus scti diuersas gratias nouerimus Scribitur enī i prima ad Corinthios: diuisiones donorū sunt: idē uero spiritus: & diuisiones ministeriorū sunt: idē aut dominus: & diuisiones opationū sunt: idē autē deus: q̄ opat̄ oīa i oībus. Vnicuiq; autē datur manifestatio spiritus ad id quod expedit. Alii quidē datur p spiritū sermo sapiētiæ: alii sermo sciētiæ secundū eundē spiritū: alii gratia sanitatū i uno spiritu: alii fides i eodē spiritu: alii opatio uirtutū: alii pphētia: alii discretio spiritū: alii genera linguarū: alii interpretatio sermonū. Hæc autē oīa opatur unus atq; idē spiritus: diuidens singulis prout uult. Ergo dominus qui post resurrectionē suā iuxta Lucæ euangelū dixerat. Ecce ego mittā promissionē patris mei i uos. Vos autē sedete i ciuitate quoad usq; idua mihi uirtute ex alto: & iuxta eundē i apostolorū actibus est locutus: præcepit eis ab hierosolymis ne discederēt: sed expectarēt pmissionē patris: quā audistis inq̄t p os meū: q̄a Ioānes quidē baptizauit aq̄. Vos autē baptizabimini spū sctō nō post multos hos dies. Rursū i fine euāgelii secundū Ioānē: eo die quo resurrexerat: id est die dominica: clausis ianuis ad apostolos introisse narrat: & dixisse eis secūdo pax uobis: & itulisse. Sicut misit me pater: & ego mitto uos: & cū hoc dixisset: insufflauit: & dixit eis: accipite spiritū sctū: quorū remiseritis peccata: remittunt̄ eis: & quorū retinueritis: retēta erūt. Priā igit̄ die resurrectionis acceperūt spūs scti gratiā: q̄ peccata dimitterēt: & baptizarēt: & filios dei facerēt: & spiritū adoptiōis credētibus largirētur: ipso saluatore dicēte. Quorū remiseritis peccata remittētur eis: & quorū retinueritis: retēta erunt. Die aut pētecostes eis āplius repromissū est: ut baptizarētur spū sctō: & iduerētur uirtute ex alto: qua Christi euāgelii cunctis gētibus prædicarēt: iuxta illud qd̄ i. lxxvii. psalmo legimus. Dominus dabit uerbū euāgelizātibus uirtute multa: ut haberēt opationē uirtutū & grām sanitatū: & prædicaturi multis gētibus: acciperēt genera linguarū: ut iā tunc cognoscerent̄: q̄ apostolorū quibus deberēt gētibus nunciāre. Deniq; apostolus Paulus qui de hierusalē usq; ad Illyricū prædicauit: & idē p romā ad hispaniā ire festinat: gratias agit deo: q̄ cunctis apostolis uariis linguis loq̄tur. Qui enī cunctis gētibus ānunciaturus erat: multarū linguarū accepit gratiā. Quæ repromissio spiritus scti die decima post ascensionē saluatoris expleta est: Luca referēte q̄ scripsit. Dūq; cōplerētur dies pentecostes: erāt oēs pariter i eodē loco: & factus est repēte de cælo sonus tanq̄ adueniētis spiritus uehēmētis: & repleuit totā domū ubi erāt sedentes: & apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanq̄ ignis: seditq; super singulos eorum: & repleti sunt omnes spiritu sancto & cœperunt loqui uariis lin-

gus prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Tunc cōpletū est illud quod legitur in Iohel. Et erit in nouissimis diebus dicit dominus. Effundā de spiritu meo sup oēm carnē. Et pphetabunt filii uestri: & filia uestra & iuuenes uestri uisiones uidebunt. Verbū aut effusionis significat gratiæ largitatē. Et id ipsū sonat: quod dominus re promisit. Vos aut baptizabimini spiritu sancto nō post multos hos dies. In tantū enī spiritu sancto baptizati sūt ut repletur tota domus ubi erant sedentes: & ignis spiritus sancti stationē in eis iueniret optatā: linguasq; diuideret: & secundū Esaiā: qui imunda labia hñe se dixerat: purgaret labia eorū: ut euangeliū christi purius prädicaret: & in Esaiā quidē supliminare tēpli dicit fuisse cōmotū: & repleta est oīs domus fumo. i. errore & tenebris ueriq; ignoratiā. In principio aut euangelii repletur spiritu sancto ecclesia: ut gratia eius atq; feruore oīa credētū peccata purgent. Et igne spiritus sancti quē dominus missus esse se dixerat: prädicatoria christū lingua sanetur. Nō ergo Ioānes Lucasq; discordāt: ut quod ille primū resurrectionis die datū esse significat: hic quinquagesima die uenisse describat. Sed pfectus apostolus est: ut qui primo remittēdoꝝ peccatoꝝ grām acceperant: postea acciperent operationes uirtutū: & cūcta donationū genera: quæ ab apostolo scripta cōmemorauimus: & quod magis necessariū erat: diuersitatē linguarū uniuersarūq; gentiū: ut ānunciaturi christū nullo indigerēt interprete. Vnde & in Lycaonia cū audissent Paulū & Barnabā loqui liguis suis: deos in hoies cōuersos esse credebāt. Et re uera idumentū uirtutis spūs sancti grā est: quā possidētes iudicū tribunalia & regū purpuras non timebāt. Promiserat enī dominus prius q̄ pateret: & dixerat. Cū autē tradent uos: nolite cogitare quomodo aut quid loq̄mini. Dabit enī uobis in illa hora qd loq̄mini. Nō enī uos estis qui loquimini: sed spūs patris ur̄i: q̄ loquit̄ i uobis. Ego aut audacter & tota libertate p̄nuncio: ex eo tpe quo apostoli domino crediderūt: sp̄ eos habuisse spiritū sanctū: nec potuisse signa facere absq; spūs sancti grā: sed pro modulo atq; mēsurā. Vnde saluator clamabat in tēplo dicēs: qui sitit ueniat ad me: & bibat: & q̄ credit i me sicut dicit scriptura: flumina de uētre eius fluent aq̄ uiuā. Hoc aut dixit de spū quē accepturi erāt credētes in eū: & i eodē loco isert. Nōdū enī erat spūs datus: quia Iesus nōdū fuerat gloriatus: nō q̄ non esset spūs sanctus: dicēte domino saluatore: Si aut ego i spū sancto eiicio dæmonia: sed qui erat i domino: necdū totus i apostolis morabat. Quā ob rē deterrent ad passionē eius: & negāt: & christū se nescire iurāt. Postq̄ aut baptizant in spū scō: & effudit in eos spūs sc̄ti grā: tūc libere loquunt̄ ad p̄cipes iudæorū. Obedire magis deo oportet q̄ hoibus: mortuos suscitāt: inter flagella latant: fundūt sanguinē p̄ christo: & suppliciiis suis coronāt. Nōdū ergo erat spūs i apostolis: nec de uētre eorū fluebāt grā spirituales: quia dominus necdū fuerat gloriatus. Quæ sit aut gloria ipse i euāgelio loq̄. Pater glorifica me gloria quā apud te habui prius q̄ mūdus esset: gloria saluatoris patibulū triūphātis est. Crucifigit̄ ut hō: glorificat̄ ut deus. Deniq; sol fugit: luna mutat̄ i sanguinē: terra motu solito cōtremiscit: apiunt inferi: mortui ambulāt: saxa rūpunt: hæc ē gloria: de q̄ loq̄bat̄ i psalmo. Exurge gloria mea: exurge psalteriū & cithara. Ipsaq; de se respōdit: gloria & dispensatio carnis assūptæ: Exurgā diluculo: ut impleat̄ uigesimi primi psalmi titulus pro assūptiōe matuina. Hæc dicimus: nō q̄ aliū deū aliū hoīem esse credamus: & duas p̄sonas faciamus i uno filio dei: sicut noua hæresis calūniatur. Sed unus atq; idē filius dei & filius hoīs ē: & quicqd loquitur: aliud referimus ad diuinā eius gloriā: aliud ad nrām salutē. Pro quibus nō rapinā arbitrat̄ esse se æqlē deo: sed semetipsū exinanuit formā serui accipiēs: factus obediēs patri usq; ad mortē: mortē aut crucis. Et uerbū carō factū est: & habitauit i nobis. Miror aut Mōtanū & isanas scēmas eius abōrtiuos esse pphetas: domino p̄mittēte atq; dicēte. Vado: & aliū paraclytū mittā uobis: & postea Luca euāgelista narrāt: q̄ apostoli acceperunt qd̄ p̄missū est: id multo post tpe i se dicēte fuisse cōpletū. Apostolis enī p̄missū est. Ego mittā sponsonē patris mei i uos: & uos se debitis i ciuitate quoad usq; iduamini uirtutē ex alto: & exurgēs i apostolos isufflauit: & nō in Mōtanū Priscillā & Maximillā: & illis. i. apostolis ait. Quorū dimiseritis pctā: dimittūt̄ eis: & quorū retinueritis: & retēta sūt. Apostolis inq̄ præcepit: ne discederēt ab hierosolymis: sed expectarēt p̄missionē patris. Et postea qd̄ p̄missū est: expletū legimus. Repleti sunt oēs spiritu sancto: & ceperunt loqui aliis linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Spiritus sanctus enī ubi uul spirat: & q̄do dicit dominus aliū paraclytū mittā uobis: & se ostēdit esse paraclytū: qui appellatur cōsolator. Vnde & deus pater hoc cēsetur nomine: deus miserationū & totius cōsolationis. Si aut & pater cōsolator & filius cōsolator: & spiritus sanctus cōsolator est: i nomine patris & filii & spūs sancti qd̄ intelligitur deus baptizatur credētes: quorū unū diuinitatis & cōsolatoris est nomē: ergo & una natura est. Hic spiritus sanctus nō solū in apostolis: sed etiā in pphetis fuit: de quo Dauid orabat dicens: spiritū sanctū tuum ne auferas a me: & Daniel spiritū dei habuisse narratur: & Dauid i spiritu loq̄tur dixisse dominū domino suo sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorū. Nec spiritu sancto pphetauerunt propheta: & uerbo domini celi firmati sunt: & spiritu oris eius oīs uirtus eorū: & quicquid patris & filii est: hoc idē & spiritus sancti est: & ipse spiritus sanctus cū mittatur a p̄re & p̄ filio ueniat: & in alio atq; alio loco spūs dei p̄ris & christi spiritus appellatur. Vnde & i actibus apostolorū: qui Ioānis baptismate fuerāt baptizati: & credebāt in deum patrē & christū: quia spiritum sanctum nesciebāt: itēq; baptizatur: immo tunc uerū accipiunt baptismā. Absq; enī spiritu sancto impfectum est mysterium trinitatis. Et i eodē uolumine Petrus Ananiæ & Saphyræ dixisse narratur: q̄ mentientes spiritui sancto nō sint hominibus mentiti: sed deo.

Quid significet illud qd̄ apostolus Paulus disputat ad romāos scribēs. Quid ergo dicimus nūquid iniquitas apud deum? Absit usq; ad eum locum ubi ait. Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen: sicut Sodoma facti fuissetus: & Gomorra similes fuissetus. LXXX.

Omnis quidē ad romanos epistola it̄pretatione idiget: & tātis obscuritatibus inuoluta est: ut in intelligenda ea spiritus sancti indigeamus auxilio: qui p̄ apostolum hæc ipsa dictauit. Sed præcipue locus hic in

Paraclytus

11. 5. m. c.

Pythagoras
I. Plato

H.

Anathema

Israhel duplex dicitur

hic in quo quidam uolentes dei seruire iusticiam: ex præcedentibus causis: dicunt electum in utero Rebeccæ Jacob & abiectum Esau: sicut & Hieremias & Baptista Ioannes eliguntur in utero: & ipse apostolus Paulus prædestinatur in euangelium ante quod nascatur. Nobis autem nihil placet: nisi quod ecclesiasticum est: & publica in ecclesia dicere non timemus: ne iuxta Pythagoram & Platonem & discipulos eorum: qui sub nomine christiano introducunt dogma gentiliu: dicamus aias lapsas de caelo esse: & pro diuersitate meritoꝝ in his uel in illis corporibus penas antiquoꝝ luere peccatoꝝ. Multoq; melius est simpliciter imperitiã confiteri: & iter cætera quæ nescimus: etiã huius loci obscuritatẽ effugere: quãdũ uolumus dei probare iusticiã: Basilidis & Manichæi hæresim defendere: & hiberas nenas: Aegyptiaq; portenta sectari. Dicamus igitur: ut possumus: & apostolicæ uoluntatis sequentes uestigia: ne puncto quidẽ ut dicitur: atq; ungue transuerso: ab illius sententiis recedamus: fleuerat supra: & dolori suo & conscientia teste inuocauerat spiritum sanctum: quod fratres sui & cognati secundum carnem. id est israelitæ: dei filium non recipissent: quorũ fuit adoptio: & gloria: & testamẽtum: & legis latio: & cultura: & promissio. Ex quibus etiã ipse christus secundum carnem de Maria generatus est uirgine. Et tã continuo cordis dolore torquetur: ut ipse optet anathema esse a christo. id est solus paret: ne oẽ israeliticũ genus peat. Et quia hoc dixerat: statim ueniẽte e regione præuidit quæstionẽ. Quid ergo dicis? Oes quæ ex israel sunt: pierunt: & quomodo tu ipse & cæteri apostoli: & infinita iudaici populi multitudo christum filium dei receperunt? Quã ita soluit israel in scripturis sanctis dupliciter appellat. Et in duos diuidit filios. In unum quæ iuxta carnem est: & in alterum qui iuxta repromissionem & spiritum. Abraham duos habuit filios. Ismael & Isaac. Ismael qui secundum carnem natus: hæreditatẽ patris non accepit. Isaac quæ de repromissione generatus ex Sara est: semẽ dei appellat. Scriptum est enim. In Isaac uocabitur tibi semẽ. id est non qui filii carnis uel filii dei: sed qui sunt filii repromissionis isti æstimantur in semine: & hoc non solum in Ismael & Isaac accidisse conuincimus: sed etiã in duobus Rebeccæ filiis Esau & Jacob: quorũ alter abiectus: alter electus est. Et hoc totum dicit ut in duobus prioribus fratribus Ismael & Esau populum iudaicũ abiectum esse significet. In posterioribus autem: hoc est in Isaac & Jacob: electum populum gentiu: uel eos qui ex iudæis in christum credituri erant: & quoniã hoc uoles approbare: proposuerat testimoniũ nascentiu geminoꝝ Esau & Jacob: de quibus scriptum est. Maior seruiet minori. Et in Malachia legimus. Jacob dilexi. Esau autem odio habui: ueniẽteq; e latere quæstionẽ ore suo proponit & differit: & hac soluta reuertitur ad id: de quo cœpat disputare. Si Esau & Jacob necdum nati erant: nec aliquid egerat boni aut mali: ut uel promerentur deum: uel offederent: & electio eorũ atq; abiectio non merita singuloꝝ uel uoluntate eligentis: & abiiciẽtis ostendit. Quid ergo dicemus? Iniquus est deus? Secundum illud exemplum quod loquitur ad Moysen: miserebor cui misertus fuero: & misericordiam præstabo: cui miserebor. Si hoc igitur recipimus: ut faciat deus quodcumque uoluerit: & absque merito & opibus uel eligat aliquem uel condẽnet. Ergo non est uolẽtis: neq; currẽtis: sed miserẽtis dei: maxime cum eadẽ scriptura hoc est idẽ deus loquat ad Pharaonẽ. In hoc ipsum excitauit te: ut ostendã in te uirtutẽ meã: & annunciet nomen meum in uniuersa terra. Si hoc ita est: & pro uoluntate sua miseretur israeli: & indurat Pharaonẽ: ergo frustra queritur atq; causatur: nos uel bona non fecisse: uel fecisse mala: cum in potestate ipsius sit & uoluntate absque bonis & malis opibus uel eligere aliquem uel abiicere: præsertim cum uoluntati illius humana fragilitas resistere nequeat. Quã ualida quæstionẽ scriptura: rone contextã & pene idissolubile breui apostolus sermone dissoluit dicens. O homo tu quis es: qui respondeas deo? & est sensus ex eo quod respondes deo: & caluniam facis: & de scripturis tanta perquiris: ut loquaris contra deum & iusticiã uoluntatis eius inquiras: ostendis te liberi esse arbitrii: & facere quod uis: uel tacere uel loqui. Si enim in similitudinẽ uasis fictilis te a deo creatum putas: & illius non posse resistere uoluntati: hoc considera quia uas fictile non dicit sigulo: quare me sic fecisti? Figulus enim habet potestatem de eodẽ luto aut eadẽ massa aliud uas in honore facere: aliud in contumeliã. Deus autem æquili cunctos sorte generauit: & dedit arbitrii libertatẽ: ut faciat unusquisque quod uult siue bonum siue malum. In tantum autem dedit omnibus potestatem: ut uox ipsa disputet contra creatorem suum: & causas uoluntatis illius perscrutetur. Sin autem deus uolens ostendere iram: & notã facere potentiam suã: sustinuit in multa patientia uasa iræ apta ad interitum: ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in uasa misericordiarum quæ præparauit in gloria: quos & uocauit non solum nos ex iudæis: sed etiã ex gentibus: sicut in Osee dicit. Vocabo non plebem meã plebem meã: & non dilectã dilectã: & erit in loco ubi dictum est ei: non plebs mea uos: ibi uocabuntur filii dei uiui: & cætera quæ sequuntur: si inquit patientia dei indurauit Pharaonẽ: & multo tempore penas distulit israelis: ut iustus condẽnaret: quos tanto tempore sustinuerat: non dei accusanda est patientia & infinita clementia: sed eorũ duritia qui bonitate dei in perditionem suã abusi sunt. Alioquin unus est solis calor: & secundum essentias subiacentes alia liqua facit: alia indurat: alia soluit: alia cõstringit. Liquat enim cæra: & indurat lutum: & tamen caloris non est diuersa natura. Sic & bonitas & clementia dei uasa iræ quæ apta sunt in interitum. id est populum israel indurat: uasa autem misericordiarum quæ præparauit in gloriam quæ uocauit: hoc est nos qui non solum ex iudæis sumus: sed etiã ex gentibus non saluat irrationabiliter & absque iudicii ueritate: sed causis præcedentibus: quia alii non susceperunt filium dei: alii autem recipere sua sponte noluerunt. Hæc autem uasa misericordiarum non solum populus gentiu est: sed etiã hi qui ex iudæis credere uoluerunt: & unus creditiu effectus est populus: ex quo ostendit non gentes eligi: sed hominum uoluntates: atq; ita factum est: ut impletur illud quod dictum est in Osee. Vocabo non plebem meã plebem meã: hoc est populum gentiu: & quibus prius dicebat non plebs mea uos: nunc uocantur filii dei uiui. Quod ne solum de gentibus dicere uideretur: etiã eos qui ex israelitica multitudine crediderunt uasa misericordiarum & electionis appellat. Clamat enim Esaias pro israel: si fuerit numerus filioꝝ israel quasi harena maris reliquæ saluæ fiet: hoc est etiã si multitudo non crediderit: tamẽ pauci credent. Verbum enim consumatum atq; breuiatum in sua deus equitate librauit: ut humilitate & incarnatione christi eos saluos faceret: qui in eum credere uoluissent. Hoc ipsum & in alio loco dixit esaias. Nisi dominus sabaoth reliquisset nobis semen: sicut sodoma facti fuissetis: & sicut gomorra similes fuissetis.

mus. Cūq; testimonia pposuisset: quibus duplex uocatio prædicatur: & gentiū & populi iudæorū trāsīt ad cohe-
rentē disputatiōē: & iccirco dicit: gētes q̄ nō sectabātur iusticiā: apprehēdissē iusticiā: quia nō supbierint: sed i
christū crediderint. Israelis autē magnā partē ideo corruisse: quia offēderit in lapidē offēnsionis: & petrā scādali:
& ignorauerit iusticiā dei: & q̄rēs suā statuere iusticiā: iusticiā dei q̄ christus est subiici noluerit. Legi in cuiusdā
cōmētariis sic respōdissē apostolū: ut magis iplicauerit q̄ soluerit q̄stionē. Ait enī ad id qd̄ pposuerat: Quid er-
go dicemus? Nūquid iniquitas apud deū? Et nō est uolētis neq; currētis: sed miserētis dei: & cuius uult misere-
tur: & quē uult indurat deus: & uolūtati eius quis pōt resistere? Sic apostolū respōdissē. O hō qui terra & cinis
es: audes facere q̄stionē deo: & uas fragile atq; testaceū: rebellas cōtra figulū tuū? Nūquid figmentū pōt dicere
ei: qui se sinxit: q̄re me sic fecisti? Aut nō habet potestātē figulus luti ex eadē massa facere aliud quiddā uas i ho-
norē: aliud i contumeliā. Aeterno igit̄ silētiō cōicesce: & scito fragilitatē tuā: & deo non moueas q̄stionē qui fe-
cit quod uoluit: ut in alios clamens: in alios seuerus existeret.

Quid sit quod apostolus scribit ad Corinthios in secunda epistola. Alii odor mortis in mortem: alius odor
uitæ in uitam: & ad hæc quis tam idoneus? .LXXXI.

Totū loci huius capitulū pponamus: ut ex præcedētib; & seq̄ntibus possint intelligi mediā quæ ex
utroq; cōtexta sunt. Cū uenissē ait Troadē ppter euāgeliū christi: & ostiū mihi aptū esset i domino
nō habui requiē spiritui meo: eo q; nō inueneri Titū fratrē meū: sed uale faciēs eis: pfectus sū in Ma-
cedoniā. Deo autē grās qui semp nos triūphat in christo iesu: & odorē noticiæ suæ p nos manifestat in omni loco
quia christi bonus odor sumus deo: in iis qui salui facti fiunt: & in iis qui peunt: aliis quidē odor mortis in mor-
tē: aliis odor uitæ in uitā: & ad hæc quis tā idoneus? Nō enī sumus sicut plurimi adulterātes uerbū dei: sed ex sin-
ceritate: sed sicut ex deo corā deo in christo loquimur. Narrat Corinthiis q̄ fecerit: quæ passus sit: & quomodo i
cunctis deo agat grās: ut sub exēplo sui illos prouocet ad certandū. Veni inquit Troadē q̄ prius Troia appella-
bat: ut euāgeliū christi in asia prædicarē. Cūq; mihi ostiū aptū esset in domino: hoc est plurimi credidissē: siue
p signa atq; uirtutes q̄ in me opabat̄ deus: spes esset nascēis ecclesiæ fidei: & i domino succrescētis: nō habui re-
quiē spūi meo: hoc est speratā cōsolatiōē inuenire nō potui: eo q; Titū fratrē meū nō inueneri: siue quē ibi repe-
riendū putabā: siue quē ibi audierā degere: uel qui uerturū esse se dixerat. Quæ autē fuit tāta cōsolatio: & q̄ requi-
es spūi in præsentia Titī: quē quia nō inuenit: uale faciēs eis pfectus est i Macedoniā: Aliquotiēs diximus apo-
stolū Paulū uirū fuisse doctissimū: & eruditū ad pedes Gamalielis qui i apostolorū actibus cōcionat̄ & dicit. Et
nunc quid hēris cū hoibus istis? Si enī a deo est stabit: si ex hoibus destruet̄. Cūq; Paulus haberet scientiā sc̄pta-
rū scripturæ & sermōis: diuersarūq; linguarū grām possideret: unde ipse gloriat̄ i domino & dicit: grās ago deo
q; oīum eorū linguis magis loquor: diuinorū sensuū maiestātē: nō poterat græce eloqui: uel digno explicare ser-
mōē. Habebat ergo Titū interpretē: sicut br̄s Petrus Marcū. Cuius euāgeliū Petro narratē: & illo scribente: cō-
positū est. Deniq; & duæ epistolæ q̄ ferunt̄ Petri stilo inter se & caractere discrepant structuraq; uerborū. Ex
quo intelligimus p necessitate rerū: diuersis eū usū interpretibus. Ergo & Paulus apostolus cōtristat̄: quia præ-
dicationis suæ in præsentia: fistulā organūq; p qd̄ christo caneret nō inuenerat. Perrexitq; in macedoniā a Pa-
pho. apparuerat enī ei uir Macedo dicēs: trāsīens adiua nos: ut ibi inueniret Titū: & uisitare f̄res: uel psecutiōi-
bus pbaret̄: hoc est enī qd̄ dicit. Deo autē grās q̄ semp triūphat nos in christo iesu: p eo qd̄ est triūphat de no-
bis siue triūphū suū agit p nos. Qui in alio loco dixerat. Spectaculū facti sumus mūdo: & āgelis & hoibus. De-
niq; narrat in conseq̄ntibus. Nā cū uenissēmus Macedoniā: nullā requiē habuit caro nr̄a: sed oēm tribulationē
passi sumus: foris pugna: intus timor. Sed qui cōsolat̄ humiles: cōsolatus est nos deus: in aduētū Titī. Nō solū
autē in aduētū eius sed etiā in solatio. Ergo ppterea uale faciēs Troianis: siue Troadēsisbus pfectus est macedo-
niā: ut inueniret ibi Titū: & haberet interpretatiōis euāgeliūq; solatiū: quē intelligimus nō ibi reptū: sed post tri-
bulatiōes & psecutiōes apostoli supuenisse. Prius ergo q̄ uenisset Titus: multa pessus agit grās omnipotēti deo
in christo iesu: quē gētib; prædicabat q; dignū se elegerit in quo ageret triūphū filii sui. Triūphus dei ē passio
martyrū: & pro christi nomine cruoris effusio: & inter tormēta læticia. Cū enī quis uiderit tāta p̄seuerātia stare
martyres: atq; torq̄ri: & in suis cruciatibus gloriari: odor noticiæ dei disseminat̄ in gētes: & sibi tacita cogitatio
loquit̄: q; nisi uerū esset euāgeliū: nunq̄ sāguine defendere. Neq; enī delicata & diuitiis studēs ac secura confes-
sio est: sed in carceribus: in plagis: in psecutiōibus: in famā: in nuditatē: & siti. Hic triūphus est dei: apostolorūq;
uictoria: sed poterat audiēs respōdere. Quomodo ergo nō oēs crediderunt? Prius ergo q̄ interrogos soluit anti-
pophorā: & iuxta morē suū quicquid aliis obiicere pōt: atē q̄ obiiciat̄ edisserit. Et est iesus: nois christi in oī lo-
co bonus odor sumus deo: & prædicationis nr̄æ lōge lateq; spirat fragrātia. Sed quia hoies suo arbitrio derelicti
sunt (neq; enī bonū necessitate faciunt: sed uolūtate) ut credentes coronā accipiāt: increduli suppliciis mācipen-
tur: iō odor noster qui p se bonus est: uirtute eorū & uitio qui suscipiūt siue nō suscipiunt: in uitā trāsīt aut mortē
ut qui crediderint salui fiāt: qui uero nō crediderint peāt. Nec hoc mirādū de apostolo: cū etiā de domino lege-
rimus. Ecce hic positus est i ruinā: & in resurrectionē multorū: & in signū cui cōtradice: solisq; radios tā mūda
loca excipiāt q̄ i mūda: & sic in floribus quomodo i stercore luceāt. Nec tamē solis radiis polluunt̄. Sic & christi
bonus odor qui nunq̄ mutari pōt: nec suā naturā amittere: credētib; uita est: incredulis mors. Mors autē nō ista
cōis quā cū bestiis morimur & iumentis: sed illa de q̄ scriptū est. Aīa q̄ peccauerit: ipsa moriet̄. Ergo & uita arbi-
trāda est: nō hæc q̄ spiramus & incedimus: & huc illucq; discurremus: sed illa de q̄ Dauid loquit̄: Credo uidere
bona domini in terra uiuentiū. Deus enī uiuorū est: & nō mortuorū: & uita nostra abscōdita est cū Christo i deo.
Cū autē christus apparuerit uita nostra: tunc & nos cū illo apparebimus in gloria. Nec uobis inqt̄ o. Corinthii
parum

Troas
Troia.

Gamaliel p̄p̄tor Pauli

Maurus ex relatione petri
euangelium scripsit